Din activitatea arhitectului I. N. Socolescu (1859–1924)

CARMEN CANTEMIR

Frămîntările şi transformările ce au avut loc pe plan social şi economic în secolul al XIX–lea au atras după sine efortul artiştilor de a ţine pasul cu progresul şi de a-l oglindi în operele lor.

Încercarea de reconsiderare şi de reevaluare a arhitecturii secolului al XIX–lea şi la începutul celui de-al XX–lea, pe nedrept ignorată pînă nu de mult, ne obligă să ne aplecăm cu mai multă consideraţie asupra activităţii primilor noştri arhitecţi, readucînd în circuitul valorilor naţionale realizările acestor pionieri în efortul lor de a găsi un stil propriu care să exprime corect trăsăturile specifice ale poporului nostru, cît şi transformările prin care trecea în perioada amintită.

Realizarea unui stil naţional întemeiat pe izvoare tradiţionale avea să se dovedească însă destul de anevoioasă. Drumul spre conturarea lui urma să fie influenţat de structuri expresive de tip 1900, de programe artistice orientale şi de căutarea acelor izvoare tradiţionale care să ne reprezinte cel mai bine.

Reprezentanţii noului curent în arhitectură au înţeles necesitatea organizării unei Şcoli de arhitectură românească, care să poată pregăti proiectanţi capabili să construiască în spiritul noului stil. Naşterea acestei şcoli a corespuns atît tendinţelor spre progres, cît şi aspiraţiilor spre libertate naţională şi socială, proprii pe atunci mai ales popoarelor din răsăritul continentului, deci şi poporului nostru.

Promovarea unei creaţii artistice de valoare, contemporane, sau valorificarea patrimoniului naţional în arhitectura modernă, precum şi apărarea intereselor profesionale a dus la fondarea în 1891, 26 februarie, la Bucureşti a Societăţii arhitecţior români. Primul comitet a fost compus din Alexandru Orăscu, preşedinte, C. Beniş, vicepreşedinte, Ştefan Ciocîrlan, secretar, Ion N. Socolescu, casier, şi Alexandru Săvulescu, G. Mandrea şi Dimitrie Maimarolu, membri.

I. N. Socolescu (1859–1924), inginer şi arhitect diplomat al şcoalelor de poduri şi şosele şi al secţiei de arhitectură Beaux Arts din Paris, a fost unul din fondatorii Şcolii de arhitectură românească şi o anumită perioadă preşedinte al Societăţii Arhitecţilor Români[1]. Ca arhitect a realizat lucrări reuşite, bine proporţionate, lucrări care, deşi cu un pronunţat caracter românesc, au însă şi unele elemente decorative veneţiene şi arabe, lucrări bine individualizate care duc la conturarea aşa-zisului „stil Socolescu", stil ce se caracterizează prin claritate şi monumentalitate.

I. N. Socolescu construieşte relativ puţin, munca didactică şi de organizare fiind prioritară în activitatea sa; dintre proiectele sale realizate amintim Palatul de

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Justiție din Craiova în 1890, cîteva locuințe în Ploiești și șase clădiri cu program unifamilial în București.

Din aceste șase clădiri două nu mai există. Prima a căzut casa Ciocîrdia de pe strada Biserica Enei, care a fost demolată în 1912, cînd s-a construit noul local al Școlii de arhitectură, iar a doua era o casă de pe Calea Moșilor nr. 45 demolată în urma seismului din 1977. De la prima casă nu ni s-a păstrat nici un document, iar de la a doua cîteva fotografii ale exteriorului și unele mărturii ale foștilor locatari, date din care rezultă că imobilul de la nr. 45 avea parter plus un nivel, la parter aflîndu-se două spații comerciale despărțite între ele de ușa de intrare așezată în axul clădirii. Prăvăliile erau destul de spațioase la fațadă, ele avînd ușa de intrare flancată de două mari vitrine. Etajul prezenta un mic decroș în axul clădirii, ce se termina cu un balcon susținut de patru console și mărginit de o balustradă din fier forjat (Foto 16). Decroșul se detașează prin patru coloane angajate cu capitele compozite ce susțineau trei arce în acoladă cu timpanele decorate cu motive florale în stuc; torsadă și un șir de ocnițe decorate cu bumbi, precum și consolele acoperișului întregesc decorația decroșului pînă la cornișe. Balconul este străjuit în stînga și dreapta de două ferestre care reiau decorația decroșului (Foto 17).

În interior accesul la etaj se făcea printr-o scară de lemn ce ajungea într-un hol central din care se deschideau cinci încăperi.

În anul 1896 I. N. Socolescu își construiește propria sa locuință, pe actualul bd. Republicii nr. 28, parter cu două prăvălii în axul clădirii, ușa de intrare deasupra căreia un bow-window, flancat de două ferestre, toate cu coloane angajate, cu capitele compozite, decorație floral din stuc (Foto 18) bumbi și ocnițe precum și un atic cu ocnițe și torsadă întregesc decorația fațadei (Foto 19) stricată ulterior prin mutilarea aticului datorită supraînălțării.

Armonios încadrată de celelalte două clădiri, cea de la nr. 30 edificată și ea tot în anul 1896, formează un front de fațade specific pentru sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Pe strada Slănic, casa de la nr. 24 (Foto 20) prin volume, forme și decorație evidențiază personalitatea arhitectului, argumentînd ceea ce în epocă s-a numit stilul Socolescu.

Pentru istoricul Ionescu-Gion construiește, pe strada Logofăt Udriște nr. 11, o locuință pe frontonul căreia pune însemnele de cărturar, o carte deschisă și o pană (Foto 21), iar virourile au medalioane cu chipurile domnitorilor români (Foto 22). Clădirea avînd numai parter, decroșul în ax este mai pronunțat (Foto 23), el amintind pridvorul casei țărănești înlocuind stîlpii din lemn sculptat cu coloane din zidărie. Fațadele sînt împodobite cu decorție floral în stuc, ocnițe, funia în torsadă, precum și motive din țesăturile românești pictate pe sticlă și intercalate între consolele de lemn ale streșinii înfundate (Foto 24).

În strada C. A. Rosetti nr. 13, casa Butculescu-Angelescu, luată în evidența patrimoniului cultural național din anul 1971, a putut fi astfel salvată de la transformările la care doreau s-o supună temporarii ei locatari.

După opinia noastră, aceasta este cea mai reușită realizare a arhitectului I. N. Socolescu în efortul de a crea un stil neo-românesc atît în volumele arhitecturale, cît și în decorație, simțindu-se influența izvoarelor tradiționale. Clădirea dezvoltată pe parter și etaj are o suprafață desfășurată de circa 105 mp și o suprafață utilă de cca 750 mp.

Toate trei fațadele casei Angelescu prezintă în axul lor un decroș ce amintește un foișor sau o loggie brîncovenească, astfel încît fiecare fațadă se individualizează cu personalitatea ei și în același timp întreaga clădire este unitară.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Dacă fațada dinspre stradă (Foto 25, 26) prezintă un rezalit cu trei arce în acoladă, fațada laterală vestică (Foto 27) are un singur arc trilobat ce încadrează ușa de acces în balconul de deasupra intrării secundare.

Fațada nordică (Foto 28, 29), ce probabil privea spre grădină, este cea mai apropiată de loggia brîncovenească avînd patru coloane cu capitele compozite ce susțin trei arce trilobate și un balcon cu balustrada din fier forjat; decroșul este flancat de cîte o pereche de geamuri tratate în genul geamlîcurilor și cu grile din fier forjat. Parterul acestei fațade pierde coloanele, în schimb păstrează cele trei arce cu timpane decorate ce încadrează trei uși de intrare străjuite de două felinare din fier forjat.

Decorația celor trei fațade este din stuc și prezintă ornamente florale, funia în torsadă, ocnițe cu bumbi și streașina oarbă sprijinită în console.

Parterul avînd două accese separate (unul pe fațada vestică și altul pe fațada nordică) se dezvoltă în jurul holului și al scării de onoare, avînd un număr de șapte încăperi cu suprafețele variind între 17 mp și 60 mp, finisate obișnuit fără decorațiuni, cu excepția vestibulului principal realizat cu coloane din stuco marmură și a ușilor cu geamuri din cristal.

Etajul comunică cu parterul printr-o scară impozantă din lemn cu balustradă traforată ce duce într-un hol decorat cu lambriuri și o mare oglindă fixată în peretele de deasupra scării . Plafonul holului este un mare luminator din cristal și fier forjat (Foto 30).

Din acest hol se face accesul în cele opt încăperi ale etajului de aceleași dimensiuni ca și cele de la parter. Pe latura de nord a clădirii există o scară de serviciu care face legătura între etaje.

În încăperile de la etaj, orientate spre cele trei fațade, decorate cu stucaturi (Foto 31) și lambriuri se mai păstrează o oglindă de cristal (Foto 32) a cărei ramă are un medalion, reprezentînd un bust de femeie, înconjurat de ghirlande de flori, sobele din teracotă cu coronament și medalion central, precum și trei încăperi cu mobilier fix de bibliotecă (Foto 33,34, 35) din lemn de mahon sculptat cu geamuri din cristal. Într-una din aceste camere, în mobilierul bibliotecii, există o scară melc (Foto 36) care conduce la trei încăperi aflate la mansardă și care serveau probabil ca depozit de carte.

Din mărturiile unor contemporani, în interior au axistat și picturi murale care au fost probabil acoperite de ultimii beneficiari cu vopsea de ulei. Numai o viitoare restaurare foarte atentă ar putea confirma autenticitatea informațiilor.

Casa a aparținut inițial familiei Butculescu, apoi a trecut, prin cumpărare, în primii ani ai secolului al XX-lea, în proprietatea dr. C. Angelescu și a soției sale născută Monteoru.

În aprilie 1971, în clădire funcționa un cămin de ucenici ce aveau intenția unor renovări capitale. În urma unor sesizări se iau măsuri energice din partea Direcției monumentelor istorice și a D. A. S. – Serviciul pentru disciplina în construcții pentru a se da o folosință adecvată clădirii fără a se permite recompartimentarea sau orice alte amenajări care ar afecta structura și volumele inițiale ale clădirii.

În aceste condiții, Ministerul Minelor, Petrolului și Geologiei (beneficiarul) atribuie clădirea unei instituții de comerț exterior – IMPEXIMIN – asumîndu-și și răspunderea de a o „pune în valoare respectînd integral actuala compartimentare, decorația exterioară sau alte elemente arhitectonice (de ansamblu și detalii).

La 18 februarie 1972, D. A. S. avertizează din nou IMPEXIMIN-ul să nu se întreprindă nici un fel de lucrări fără avizul prealabil al D. M. I.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

La dosarul monumentului nu apare nici un fel de documentație pentru reparații din partea beneficiarului, în schimb la 23.VI.1972 Institutul de proiectări „Carpați" prezintă spre avizare D. M. I. A. proiectrul pentru extinderea hotelului Lido care prevedea demolarea imobilului din strada C. A. Rosetti nr. 13.

Cu nr. 279 din 28 iulie 1972 D. M. I. A. dă aviz nefavorabil dărîmării imobilului din str. C. A. Rosetti nr. 13. „Comisia propune ca în studiile de extindere a hotelului Lido, imobilul respectiv să fie menținut, valorificat și înglobat în noul ansamblu hotelier ce se va crea"[2].

Momentul care se creează este de mare cumpănă pentru clădire; abandonată de IMPEXIMIN, nemaiavînd beneficiar rămîne un timp părăsită pînă cînd administrația hotelului Lido pune lacăte la uși și interiorul devine depozit pentru diferite materiale fixe sau consumabile.

Construcția a avut de suferit ca urmare a modului în care au înțeles diverșii ei beneficiari s-o întrețină, seismul din 1977 i-a adus grave avarii, faptul că nu s-au admis amenajări care să afecteze structura și volumul inițial a ajutat-o însă să reziste, dar acum este neapărat necesară o restaurare și încredințarea ei unui beneficiar demn de încărcătura ei istorică și artistică*.

În urma cercetărilor întreprinse în ultima perioadă au fost luate în evidența patrimoniului cultural național cele patru imobile ce se mai păstrează în București, din construcțiile ridicate de arhitectul I. N. Socolescu; ocrotite de lege, dar și de beneficiarii lor, ele vor putea fi studiate mai aprofundat contribuind astfel la înțelegere efortului pe care a trebuit să-l depună primii noștri arhitecți pentru a găsi un mod de exprimare corespunzător năzuințelor poporului român în plină afirmare, pentru conturarea și definirea stilului neo-românesc.

Sur l'activité de l'architecte I. N. Socolescu (1859–1924)

Résumé

I. N. Socolescu (1859–1924), ingénieur et architecte diplomé de l'Ecole de Ponts et Chaussées et de la section d'architecture de l'Ecole des Beaux-Arts de Paris, est l'un des fondateurs de l'école roumaine d'architecture. Accordant la priorité à l'enseignement et à l'organisation de la proffession, il a peu construit.

Il est l'auteur de beaux ouvrages individualisés, aux proportions réussies où un caractère roumain accentué se combine avec des éléments décoratifs vénitiens et arabes, ce qui a conduit à la configuration de ce qu'on appelle „le style Socolescu", caractérisé par la clarté et la monumentalité.

Note

1. Socolescu T. T., *Fresca arhitecților care au lucrat în România în epoca modernă 1800–1925,* vol. I. manuscris, București 1955.(Biblioteca Uniunii Arhitecților din România, București).
2. Dosar monument, Fond patrimoniul cultural național.

* Avînd în vedere că articolul a fost redactat acum aproape 10 ani, facem precizarea că acum 2 ani în localul sus-pomenit s-a deschis „Casa Lido". (n. red.)

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro